

Xankəndi Kommunikəsi – Azərbaycanın regional diplomatiyasında yeni mərhələ

3–4 iyul 2025-ci il tarixlərində Azərbaycanın Xankəndi şəhərində keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) 17-ci Zirvə görüşü məkan, zaman və məzmun baxımından çoxqatlı simvolizm daşıyır. Görüş beynəlxalq münasibətlərdə yaranan yeni nizamın, transformasiyaya uğrayan regional güc balanslarının və Azərbaycanın bu sistemdə artan rolunun təzahürü kimi yadda qaldı. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş “Davamlı və İqlimə dayanıqlı gələcək naminə İƏT-in yeni baxışı” mövzusu Zirvə görüşünün ideoloji-siyasi əsasını təşkil etməklə yanaşı, təşkilatın fəaliyyət spektrinə strateji baxışın daxil edilməsinə zəmin yaratdı.

(ardı 4-cü səhifədə)

Xankəndi Kommunikəsi – Azərbaycanın regional diplomatiyasında yeni mərhələ

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Zirvə görüşünə qədər keçirilən paralel tədbirlər – iyulun 1-də Ağdamda İƏT Gənclər Forumu, iyulun 2-də Laçında Qadınlar Forumu, eləcə də Şuşada baş tutan 6-cı Biznes Forumu – Azərbaycanın post-münaqişə dövründə iqtisadi, sosial və siyasi institutları sürətlə yenidən qurduğunu nümayiş etdirən simvolik mərhələlər idi. Həmin tədbirlər Azərbaycanın azad edilmiş ərazilərində həyata keçirdiyi strateji döndüşün nəinki daxili siyasət kontekstində, həm də beynəlxalq platformada necə legitimləşdirildiyini ortaya qoyur.

İƏT-in 17-ci Zirvə görüşünün yekunu olaraq qəbul edilən Xankəndi Kommunikəsi, faktiki olaraq, Azərbaycanın regional liderlik ambisiyalarının beynəlxalq təşkilatlar səviyyəsində tanındığı və dəstəkləndiyi sənəd kimi tarixə düşdü. Kommunikədə Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş

Xankəndi Kommunikəsində yer alan ən əhəmiyyətli bəndlərdən biri Ermənistan qovulmuş azərbaycanlıların doğma yurdlarına ləyaqətli qayıdış hüququnun bir daha təsdiqlənməsi oldu. İfadə hüquqi anlamda bəlkə də çox sadə görünə bilər, lakin bu cümlənin arxasında onilliklər boyu pozulmuş insan haqları, etnik təmizləmənin nəticələri və ədalətin bərpası ilə bağlı dərin siyasi və mənəvi yük dayanır. Azərbaycanın beynəlxalq müstəvidə bu məsələni hüquqi və siyasi kontekstdə gündəmə gətirməsi onun post-münaqişə diplomatiyasının əsas sütunlarından birinə çevrilib. Mövcud yanaşma regional sabitliyin təməlinə sülh müqavilələri ilə bərabər ədalətin də dayanmalı olduğunu vurğulayan bir çağırışıdır.

Zirvə görüşünün əsas mövzusunun iqlim dəyişiklikləri, davamlı inkişaf və yaşıl enerji kimi global trendlərlə səsələnməsi Azərbaycanın beynəlxalq gündəmdə də global çağırışlarla paralel şəkildə irəlilədiyini göstərdi. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə gündəmə gətirilmiş “İƏT-in yeni baxışı” konsepsiyası təşkilatın fəaliyyətində yeni mərhələnin başladığını göstərir. Ənənəvi iqtisadi əməkdaşlıq formatlarından fərqli olaraq, bu yeni yanaşma İƏT-i strateji vizyona malik struktur kimi yenidən formalaşdırır.

Kommunikədə qadın liderlərin ekoloji təşəbbüslərinə xüsusi yer verilməsi prosesin sosial və gender aspektlərinin də nəzərə alındığını göstərir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva və Türkiyə Respublikasının birinci xanımı Əminə Ərdoğanın həyata keçirdiyi “Sıfır tullantı” təşəbbüsünün xüsusi vurğulanması qadın liderliyin iqlim diplomatiyasına verdiyi töhfənin təqdiridir. Bütün bunlar isə yalnız ekoloji məsuliyyət deyil, həm də normativ güc kontekstində qadınların beynəlxalq siyasətdəki rolunun artmasına dair simvolik jestdir. Göstərilən təşəbbüslər, eyni zamanda, ekofeminizm nəzəriyyəsinin regional refleksiyasını da ortaya qoyur.

Kommunike özündə, eyni zamanda, İƏT çərçivəsində institusional strukturlaşmanın gücləndirilməsi baxımından mü-

hüm göstəriciləri ehtiva edir. İƏT Təmiz Enerji Mərkəzinin fəaliyyətə başlaması və Tədqiqat Mərkəzinin genişləndirilməsi, təşkilatın texnoloji, elmi və strateji analizlərə dayanan platformaya çevrilmək niyyətindən xəbər verir. Məhz bu mərkəzlər regional siyasətlərin koordinasiyası və uzunmüddətli inkişaf strategiyalarının hazırlanması baxımından əhəmiyyətli funksiyalara malik olacaq. Burada nəzərə alınmalı məqam isə regional inteqrasiyanın yalnız ticarət və sərmayə ilə deyil, informasiya, innovasiya və elmi-tədqiqat sahələrində də təşviq olunmasıdır.

Kommunikədə qeyd olunan vahid informasiya məkanı təşəbbüsü müasir geosiyasi reallıqlar fonunda daha da önəmli görünür. İnformasiya təhlükəsizliyi və məlumat suverenliyi çağdaş dövrün əsas siyasi silahlarından birinə çevrilib. İƏT çərçivəsində bu məsələni ön plana çəkilməsi təşkilatın öz daxili kommunikasiya axınlarını qorumaq və həm də vahid siyasi məfkurə

formalaşdırmaq cəhdi kimi başa düşülə bilər. Eyni zamanda, İƏT Sərmayə-Ticarət və Sənaye Palatalar Şurasının təşviq edilməsi regional iqtisadi diplomatiyanın gücləndirilməsi istiqamətində konkret addımların atıldığını göstərir ki, bu da “kompleks qarşılıqlı asılılıq” nəzəriyyəsinin təzahürü kimi qiymətləndirilə bilər.

Kommunikenin son dərəcə əhəmiyyətli hissəsi Bakıda keçiriləcək 13-cü Ümumdünya Şəhərsalma Forumuna verilən dəstəklə bağlıdır. Forumun Azərbaycanda keçirilməsi, əslində, Azərbaycanın beynəlxalq imicinin və urban diplomatiyasının mühüm parçasıdır. Bakı artıq global şəhərsalma diskursunda əsas iştirakçılardan birinə çevrilməkdədir. Forum vasitəsilə Azərbaycan “yaşıl” urbanizasiya, dayanıqlı şəhər modelləri və innovativ infrastruktur təşəbbüslərini beynəlxalq müstəviyə çıxarmaq imkanı əldə edəcək. Bu isə şəhər diplomatiyası anlayışının regional tətbiq

nümunəsi kimi diqqətəlayiqdir.

İƏT-in Xankəndi Kommunikəsi ilə yekunlaşan Zirvə görüşü Azərbaycanın post-münaqişə diplomatiyasının gücünü, strateji təşəbbüskarlığını və yeni dövr üçün ortaya qoyduğu regional gələcək xəritəsini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Sənəd Azərbaycanın ideya sahibi və normativ lider ölkə olaraq İƏT daxilindəki rolunu necə möhkəmləndirdiyini göstərdi. Artıq Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarda gündəmi müəyyən edən, ideoloji çərçivələr yaradan və bu çərçivələri geosiyasi reallıqlarla birləşdirən fəal aktora çevrilməkdədir.

Beləliklə, Xankəndidən yayılan siyasi mesaj regional geosiyasətin gələcəyinə dair konseptual baxış, ədalət çağırışı və inkişaf vizyonunun manifesti oldu.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında həyata keçirdiyi bərpa və quruculuq işlərinə verilən yüksək qiymətləndirmə, əslində, siyasi etiraf idi. Bütün bunlar Azərbaycanın müharibədən sonra sülh və sabitliyə yönəlmiş inkişaf modelinin İƏT məkanında təqdir edildiyini göstərdi. Region ölkələrinin bu yanaşmanı açıq şəkildə dəstəkləməsi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə beynəlxalq səviyyədə artan hörmətin, eyni zamanda, suverenliyinə verilən real dəstəyin göstəricisidir.